

Silvia-Ioana ILUȚ
(Universitatea Tehnică
din Cluj-Napoca,
Centrul Universitar Nord
Baia Mare)

Implicații psihologice ale diminutivării în limba română

Abstract: (The use of diminutives and its psychological implications in Romanian) This paper is devoted to the analysis of psychological motivations that determine the speaker to use diminutives in the communicative act. The premise of this section is grounded in observations of the main character traits of Romanians. The analysis is focused on the psychological effects produced in the interlocutor's mind, as a consequence of the use of diminutives. In specifying the main "cause" that triggers the speaker to resort to these structures, we start from the idea that diminutives play a significant role in establishing a balance between the subject's subconscious and the verbal expression. In addition, we point out the effects on interpersonal relationships caused by the implicatures of using diminutive constructions. At the same time, we highlight the fact that Romanians are persevering in terms of cognition, verbal behavior, and in communication they manifest their inferiority/superiority complex to the interlocutor. In this way, diminutives become devices or means for releasing the positive or negative feelings conveyed towards the interlocutor. It addresses the covariation between the psychological component, which motivates the subjects to use diminutives in speech, and the sociolinguistic one, related to variables such as age, sex, socio-professional status of the participants in the discursive act. The hypothesis of this investigative approach is that diminutives encountered in communication are "caused" by psychological factors, as well as other factors such as the degree of involvement of the speaker in the conversational interaction, social or geographical background (area or social class). The purpose of the survey is to reveal how diminutives are perceived by the Romanian people and how the subject relates to the interlocutor when he uses diminutives. The theoretical basis draws its sources from the realm of psycholinguistics, but also from the principles of pragmatics and sociolinguistics. The main part of the present study contains the different stages of a sociolinguistic survey.

Keywords: *diminutive, psycholinguistics, interdisciplinary approach, sociolinguistics, psychology.*

Rezumat: Lucrarea de față este consacrată analizării motivațiilor psihologice care determină locutorul să utilizeze diminutive în actul comunicativ. Cercetarea pornește de la principalele trăsături de caracter ale românilor și analizăm, prin deducție, efectele psihologice produse în mintea interlocutorului, în urma întrebuirii diminutivelor. În precizarea „cauzei” principale care „impulsionează” locutorul să apeleze la aceste structuri, plecăm de la ideea potrivit căreia diminutivele realizează un echilibru între subconștientul subiectului și expresia verbală. În plus, semnalăm efectele și implicaturile utilizării construcțiilor diminutive asupra relațiilor interpersonale. Totodată, evidențiem faptul că românii sunt neperseverenți în ceea ce privește cogniția, comportamentul verbal, iar în comunicare aceștia își manifestă complexul de inferioritate/superioritate față de colocutor. În acest fel, diminutivele devin dispozitive ale defulării sentimentelor pozitive sau negative ale emitențului față de interlocutor. Este vizată covariația între componenta psihologică, care impulsionează subiecții să utilizeze diminutive în vorbire, și cea sociolingvistică, legată de vârsta, sexul, statutul socioprofesional al participanților la actul discursiv. Plecăm de la premisa că diminutivele întâlnite în comunicare sunt „provocate” de factori psihologici, precum și de gradul de implicare a vorbitorului în interacțiunea conversațională, de apartenența la un anumit spațiu geografic sau clasă socială. Scopul anchetei este de a dezvălui modul în care sunt percepute diminutivele de poporul român și felul în care subiectul se raportează la interlocutor atunci când acesta

apelează la diminutive. Suportul teoretic îl constituie cadrul psiholingvisticii, acesta apelând și la principiile pragmaticei și ale sociolingvisticii. Corpusul este constituit prin intermediul anchetei sociolingvistice.

Cuvinte-cheie: *diminutiv, psiholingvistică, demers interdisciplinar, sociolingvistică, psihologie.*

1. Considerații preliminare

Diminutivul este un concept lingvistic a cărui interpretare se extinde în afara literaturii de specialitate, exprimând, pe lângă dimensiunea prototipică de „mic”, o nevoie expresivă de manifestare a afecțiunii, emoției, sentimentelor. Din punct de vedere psiholingvistic, diminutivele sunt elemente ale exteriorizării stărilor emotive, defulări ale unor gânduri tacite. Multitudinea interpretărilor date structurilor diminutive ne determină să afirmăm faptul că acest domeniu reprezintă un subiect de actualitate, în continuă dezvoltare evaluativă.

Folosirea structurilor diminutive în actul verbal depinde de factori socio- și psiholingvistici. În contextul actual al evaluării diminutivelor este o discrepanță între registrele de receptare. Pe de o parte, construcțiile diminutive sunt considerate de vorbitori drept expresii ale emoțiilor, prin intermediul cărora locutorul se apropie, la nivel psihologic, de interlocutor. Pe de altă parte, diminutivele utilizate în actul verbal, conturează o manifestare „ireverențioasă” față de colocutor, poziționându-l într-o postură nefavorabilă.

2. Considerații teoretice

Conceptul de diminutivare este universal, întrucât, la scară interlingvistică, diminutivele sunt cuvinte formate în urma procesului derivațional și sunt asociate cu sensul general de „mic”, la care i se adaugă o evaluare pozitivă/negativă. În plus, în aproape toate limbile există o gamă largă de semnificații ale structurilor diminutive, precum: descendență, ne semnificativ, parte a unui întreg, afecțiune, admirație, dispreț, ironie, zeflema etc.

Pornind de la premisa că „orice cuvânt are semnificație (conținut de conștiință)” (Coșeriu 1992-1993, 14), propunem o investigație a cauzelor psiholingvistice care „stârnește” subiectul să recurgă la diminutive în comunicarea orală/scrisă și demonstrăm că folosirea acestora este direct proporțională cu profilul psihologic al poporului român.

În identificarea „cauzei” principale care „impulsionează” locutorul să întrebuințeze aceste structuri, plecăm de la ideea potrivit căreia utilizarea diminutivelor reflectă percepția societății românești referitoare la normele morale, culturale sau psihologice. Potrivit lui Alexandru Niculescu (1995, 201), „prezența diminutivelor în limba română contemporană ține de o anumită modă sau de o anumită mentalitate care caracterizează stilul de viață românesc”. Subscriem acestei afirmații, considerând că

alegerea diminutivelor în actul verbal reprezintă un proces complex de oglindire a relațiilor dintre interlocutori. În plus, semnalăm efectele și *implicaturile* folosirii construcțiilor diminutive asupra relațiilor interpersonale.

În contextul comunicativ în care sunt prezente diminutivele distingem, în acord cu Daniela Sorea (2012, 46)¹, trei tipuri de acte de vorbire:

- *locuționar* – sensul diminutivelor este dat de convențiile gramaticale specifice;
- *ilocuționar* – obiectivele convenționale ale formațiilor diminutive sunt stabilite în funcție de circumstanțele contextuale;
- *perlocuționar* – se referă la efectul utilizării diminutivelor asupra actului verbal și interlocutorului.

Demersul nostru este unul deductiv, deoarece identificăm principalele trăsături de caracter ale românilor și stabilim, pe baza acestora, raționamentul alegerii structurilor diminutive în interacțiunile umane (psihicul unui individ depinde de factori geografici/biologici/genetici și de evoluția culturală în context istoric).

Situația de comunicare devine un liant între statutul social/psihic al subiecților și ceea ce exprimă prin intermediul cuvintelor selecționate, în cazul nostru, prin diminutive. Natura sociologică și psihologică a persoanei stă la baza actului locuționar și este definită, deopotrivă, atât prin pragmatism, cât și prin emoție, afectivitate.

Semnificația mesajului redat cu ajutorul diminutivelor este construită în baza unui cod psiholingvistic, al cărui scop este de a transpune în actul verbal dispoziția afectivă a vorbitorului. În acord cu Ștefan Oltean (2006, 24), sunt „două aspecte ale semnificației: aspectul interior, constând în ceea ce există în mintea noastră, și aspectul exterior, determinat de ceea ce există în lumea reală”. Ca urmare, utilizarea construcțiilor diminutive constituie un reper în evidențierea unor aspecte ale psihologiei românilor. Într-un context discursiv determinat, „trei elemente ale reprezentării situației vor juca un rol esențial: sinele, celălalt și sarcina de îndeplinit” (Abric 2002, 21). Sinele este reprezentat de două componente: *Eul intim* și *Eul public*. În actul locuționar, fiecare individ participă la interacțiune, într-un anumit mod, în funcție de ceea ce tinde să comunice interlocutorului, să disimuleze o intenție exprimată pragmatic sau de relația de apropiere/depărtare avută cu receptorul. Astfel, imaginea pozitivă/negativă pe care vrea să o transmită interlocutorului se transpune în limbajul folosit, în cazul nostru în diminutivele alese în actul verbal.

Considerăm că utilizarea diminutivelor în comunicare este rezultatul unui comportament psihologic, al unor „presiuni”, „constrângeri” care acționează asupra subiectului la un moment dat. Aceste „forțe” pot fi de două tipuri:

- pozitive: corespund nevoilor de a folosi diminutive, de a exprima sentimente, de a arăta apropierea față de interlocutor – comportamentul de apropiere;
- negative: corespund nevoilor de a ocoli utilizarea diminutivelor, de a evita ridiculizarea, în acest caz, sunt considerate infantile, deoarece încifrează nivelul educativ al locutorului – comportamentul de evitare.

---

¹ Autoarea vorbește despre trei părți ale actului de vorbire: *a locutionary act, an illocutionary act, a perlocutionary act*. Tripartiția este operantă și în cazul comunicărilor în care se utilizează diminutive.

3. Profilul psihologic al poporului român

Profilul psihologic al poporului român are o configurație multifacțată, întrucât este rezultatul unei relații cauză-efect a factorilor interni/externi. Fiecare persoană este ancorată în societatea din care face parte, prin intermediul interrelaționării intrând într-un proces de comuniune cu semenii săi. Astfel, se instaurează legături sociale, fuziuni ale identităților personale, iar cumulul emis furnizează unitatea națională. Psihologia maselor cercetează, în viziunea lui Sigmund Freud (2000b, 51), „individul ca membru al unui trib, popor, caste, clase, instituții sau ca parte a unei mulțimi care devine – la un moment dat, în vederea unui scop – o mulțime organizată”.

„Românii au un stil cultural represiv și evitativ”, afirmă Daniel David (2015, 166), ceea ce îi face să devină „defensivi”. Acest aspect se manifestă în complexe de inferioritate sau superioritate. Primul ansamblu este reflectat în comportamentul/atitudinea românilor față de ceilalți și este dovedit de neîncrederea în oameni și în forțele proprii, de modul superficial în care tratează problemele importante, de dorința acestora de „a da bine la public”. Al doilea este evidențiat de o poziție, aparent superioară, a subiectului în relațiile interpersonale. Mecanismul psihologic devine o modalitate de a ascunde, de fapt, un complex de inferioritate.

Evoluția psihosocială a omului depinde, în mare măsură, de ceea ce îi „furnizează” mediul. Astfel, limbajul utilizat în comunicare este rezultatul factorilor externi exercitați asupra creierului, care transmite mai departe impulsurile primite și le transformă în defulări.

Trăsăturile de caracter ale românilor, identificate, de-a lungul timpului, de diverși autori (Dumitru Drăghicescu, Constantin Rădulescu-Motru, Lucian Boia, Daniel David etc.), sunt actuale și în societatea contemporană, chiar dacă, uneori, sunt contradictorii.

Dumitru Drăghicescu (1907, 119) consideră că însușirile comportamentale ale românilor derivă din tumultoasa istorie a neamului, un trecut care a influențat aspectele psihice și culturale ale poporului. Acesta susține că „sufletul nostru, în ce privește mentalitatea noastră este, ca limba, alcătuit din elemente în cea mai mare parte romane. Elementul romanic sufletește trebuie să fie covârșitor în psihologia românilor, căci covârșitor este și elementul latin limbistic în graiul nostru”. Autorul îi descrie pe români ca fiind energici, perseverenți în lupta pentru atingerea unui țel, ordonați în tot ceea ce fac, aprigi din fire, cred în nemurirea sufletului, dar sunt, totodată, duplicitari, sceptici, inteligenți, emotivi, sociabili.

În accepția lui Constantin Rădulescu-Motru (1998: 11), „psihologia socială are drept scop să determine și să explice însușirile sufletești ale unei populații”. Trăsăturile psihologice ale unui popor sunt determinate de: ereditate, mediul ambiental și de „firea” dobândită în cursul evoluției cronologice. Astfel, principalele trăsături de caracter ale românilor derivă, potrivit acestuia, din istoria culturală a neamului. În plus, românii sunt descriși pe de o parte, ca fiind egocentrice, neperseverenți la locul de muncă, imitatori,

inconsecvenți în opinii, nerealiști și „răi de gură”, ghidați mereu de „gura lumii”, iar, pe de altă parte, îi prezintă ca fiind religioși, iubitori de dreptate, primitori, toleranți.

Lucian Boia (2011) înfățișează un portret al poporului român diferit de al celorlalți autori, considerând că românul este un produs al evoluției istorice, culturale, și nu genetice. Românii sunt „rodul” acțiunii societății asupra lor, al influențelor politice, sociale, psihoculturale. Astfel, aceștia nu sunt solidari, sunt mereu supuși altor neamuri, nestatornici, versatili, ușor modelabili, dar, în schimb, sunt concesivi. „Potrivit mitologiei naționale, românul este prin natura sa ospitalier și tolerant. Îl caracterizează în cel mai înalt grad omenia [...]. A fi om, în sensul deplin al cuvântului, a ajuns să însemne practic același lucru cu a fi român (*Ibidem*, 251). Poporul român a pus mereu pe seama agresiunilor istorice, suportate de-a lungul timpului, întârzierea istorică, motiv pentru care subiecții sunt mereu tentați de a-și scuza eșecurile, de a se dezice de orice nu funcționează conform planurilor/proiectelor schițate la nivel mental. Neamul românesc consideră că lipsa „atacurilor” ar fi condus țara spre un alt statut și un nivel cultural. În felul acesta, „acoperită de imaginea unei țări mici, supusă vicisitudinilor istoriei, supraviețuiește în conștiința românească, pe un plan secund, nostalgia unui mare destin, a unui vis imperial” (*Ibidem*, 290).

Daniel David pornește în încercarea de a contura un profil psihologic al românilor de la stima de sine a acestora (modalitatea prin care se apreciază ca persoane), de la evaluarea lor în contextul globalizării. Astfel, „o stimă de sine pozitivă corelează cu o stare de sănătate psihologică, în timp ce o stimă de sine negativă corelează cu stări de suferință psihologică” (David 2015, 219). Autorul evidențiază, totodată, nepotriviri între ceea ce știu românii „că ar fi putut să fie și ce au fost forțați să fie de-a lungul istoriei”, „ce știu că ar putea să fie (profilul de adâncime ca potențial)” și „ce sunt (profilul de suprafață ca realizare)” (*Ibidem*, 315). Așadar, există inconsecvențe între concepția poporului despre sine/opiniile altora despre neam. Redusă la nivel individual, teoria prezintă relația cauză-efect dată de felul în care se vede fiecare persoană și modul în care o percep cei din jur. Imaginea de sine reprezintă o înfățișare mentală a cunoașterii psihicului/sufletului, cu ecou în ceea ce afișează locutorul în actul discursiv și ceea ce ascunde, cu alte cuvinte, între aparență și esență.

Argumentele prezentate anterior au o relevanță în explicarea corelației dintre principalele trăsături de caracter ale românilor și procesul diminutivării. Indiferent de natura lor (caracteristici pozitive sau negative), însușirile poporului român se reflectă, la nivel subliminal, în actul locuționar. În funcție de cum se apreciază locutorul în raport cu ceilalți sau se autoevaluează, tinde să folosească anumite cuvinte inconștient (în cazul de față, diminutive).

4. Psihologia utilizării diminutivelor la români

Limbajul utilizat de către locutori în actul verbal are un caracter intersubiectiv. Eugen Coșeriu (1992-1993, 10) interpretează semnificația mesajului redat în comunicare din două perspective:

- a) „raportul între limbaj și esența lucrurilor” și

- b) „problema intersubiectivității limbajului; ne întrebăm, cu alte cuvinte, care este principiul acestei comunități (în sensul că e comun mai multor persoane) a limbajului, care este sensul faptului că mai multe persoane comunică între ele prin limbaj”.

Prin exprimare, fiecare subiect își creează sau își transformă experiențele lingvistice. În funcție de starea psihică a emițătorului, este constituit mesajul transmis, iar receptorul, în raport cu dispoziția mentală, descifrează conținutul informațional primit. Diminutivele, apreciate din punct de vedere psihologic, realizează un echilibru între subconștientul locutorului și expresia verbală. În accepția psihologilor, există o legătură între organele de articulare și psihicul uman, întrucât vorbitorul rostește doar ceea ce îi „dictează”¹ acesta.

4.1. Aplicarea unui chestionar și analizarea datelor rezultate

Cercetarea noastră este abordată din perspectivă socio- și psiholingvistică. Este vizată covariația între componenta psihologică, care impulsionează subiecții să utilizeze diminutive în vorbire, și cea sociolingvistică, legată de vârsta, sexul, statutul socioprofesional al participanților la actul discursiv. Plecăm de la premisa că diminutivele întâlnite în comunicare sunt „provocate” de factori psihologici, precum și de gradul de implicare a vorbitorului în interacțiunea conversațională, de apartenența la un anumit spațiu geografic sau clasă socială. În acest scop, am realizat un chestionar² (vezi Anexa 1), care are rolul de a surprinde aspectele sociolingvistice și psiholingvistice care determină indivizii să întrebuițeze diminutive. Cuvintele diminutive sunt foarte bogate din punct de vedere semantic, întrebuițarea lor cotidiană depășind semnificațiile tipice referitoare la dimensiune și afecțiune. Studiul nostru se bazează pe date empirice și dezvăluie modul în care sunt percepute diminutivele de poporul român, în comparație cu celelalte națiuni, și indică legătura dintre aceste construcții și profilul psihologic al românilor.

4.1.1. Metodă – participanți

Eșantionul este reprezentativ, intervievații fiind în număr de 255, dintre care 160 sunt femei și 95 bărbați. Interpretarea o realizăm ținând cont de următoarele grupe de vârstă:

- mai puțin de 15 ani (84 subiecți, dintre care 44 fete și 40 băieți);
- între 15-40 de ani (82 subiecți, dintre care 50 femei și 32 bărbați);
- între 40-65 de ani (74 subiecți, dintre care 43 femei și 31 bărbați);
- peste 65 de ani (15 subiecți, dintre care 10 femei și 5 bărbați).

Evaluarea rezultatelor poate fi însoțită de erori ale generalizării informațiilor, pentru fiecare categorie de vârstă în parte.

Participanții sunt împărțiți și în funcție de ultimul nivel de învățământ frecventat: primar, gimnazial, liceal și universitar – subcategoriile date îi includ pe cei care sunt

¹ „Orice expresie este semantică, dar nu orice expresie este și apofantică. Tot limbajul este *semantikós* (înseamnă ceva), dar nu tot limbajul este *apophantikós* (afirmativ și negativ)” (Coșeriu 1992-1993, 15).

² Precizez că am avut drept model chestionarul propus de Oliviu Felecan (2010, 25-35).

înscriși, în prezent, în etapa primară/gimnazială/liceală/universitară, dar și pe adulții care au urmat doar unele dintre aceste cicluri de învățământ.

Persoanele provin atât din mediul rural (145), cât și din mediul urban (110). Dintre subiecții intervievați,

- mai puțin de 15 ani – toți sunt înscriși în învățământul gimnazial, 45 sunt din mediul rural și 39 din mediul urban;

- între 15-40 de ani – 90% au finalizat liceul și 75% studiile universitare, 40 sunt din mediul rural și 42 din mediul urban;

- între 40-65 de ani – 65% au încheiat studiile liceale și 35% studiile universitare, 40 sunt din mediul rural și 34 din mediul urban;

- peste 65 de ani – 50% au terminat școala primară și niciunul nu a urmat studiile universitare, 10 sunt din mediul rural și 5 din mediul urban.

Caracterul individual al unei persoane este modelat atât de factori externi (presiunile sociale, normele socio- și psiholingvistice, mentalitatea comunității), cât și în funcție de cei interni (gândirea pozitivă/negativă a subiectului, încrederea/neîncrederea în forțele proprii etc.), dezvoltându-se o legătură de izomorfism între obiectivitatea/subiectivitatea exprimării. Românii sunt considerați, din punct de vedere psihologic, „vulnerabili” (vezi David 2015, 219), aspect evidențiat și în comunicarea cu cei din jurul lor. În funcție de dispoziția afectivă, de empatia față de colocutor, subiecții manifestă, adeseori, în comunicarea cu cei din jur un *mecanism de apărare a eului* (vezi Popescu-Neveanu 1978: 436), dezvoltat în cazul de față, prin apelul la expresiile cu nuanță emotivă.

Diminutivele au menirea de a reliefa coordonatele emoționale ale psihicului participanților la actul discursiv. În opinia noastră, aceste structuri reflectă profilul socio- și psiholingvistic al poporului român. Construcțiile diminutive sunt folosite de locutori în funcție de starea psihică avută în momentul emiterii mesajului, de afectele, de temperamentul și caracterul acestora.

Funcția principală a chestionarului este de a descoperi procesele psihologice, „conștiente sau provenite din subconștient”, care influențează subiecții să apeleze la diminutive în comunicare (vezi Felecan O. 2010, 27). Sigmund Freud (2000a, 102) propune drept expresii, pentru redarea unor refulări psihice/emoționale, «afect inconștient» și «sentiment inconștient». Acestea „corespund proceselor de descărcare, ale căror ultime manifestări sunt percepute ca senzații” (*Ibidem*, 102).

4.1.2. Materialul chestionarului și procedura de culegere a informațiilor

Chestionarul a fost aplicat în județul Maramureș prin anchetă directă¹ și în spațiul online, pe rețeaua de socializare Facebook. În formular am inclus întrebări (*factuale*,

¹ „Interacțiunea verbală de tip interviu duce la îmbogățirea și perfecționarea metodologiei de culegere și interpretare a materialului [...], pe de o parte, și adaptează aspectul întrebării și al poliției la variabile de natură diferită: spațiile (mediul rural/urban), psihologice, sociale (persoane cu sau fără studii, mai înstărite sau mai nevoiașe), contextuale, pe de altă parte” (Felecan O. 2010, 28).

de opinie și de cunoștințe, vezi Rotariu și Iluț 2001, 74) care vizează: statutul socioprofesional al locutorului, gradul de educație, cunoașterea conceptului de diminutiv, opinia subiecților referitoare la cei care le întrebuițează, psihologia românilor (cum ne vedem noi ca popor/cum ne văd alte popoare). În acord cu Traian Rotariu și Petru Iluț (*Ibidem*, 71), fiecare întrebare reprezintă „un indicator prelucrat, tradus, ajustat etc. de așa manieră încât el să fie valid și funcțional în procesul comunicării dintre cercetător și subiect”. Enunțurile sunt clare, fără ambiguități semantice, iar itemii sunt reprezentativi pentru problema pusă în discuție. Relevanța cercetării constă în faptul că reflectă situația actuală a utilizării termenilor cu încărcătură emoțională.

Pornind de la asumția Danelei Dumitru (2014), potrivit căreia „recunoașterea unui cuvânt este determinată de datele exterioare care formează efectiv cuvântul, sunetele sau literele, cât și de conceptele stocate care creează un context lingvistic mental”, expunem următoarele caracteristici de identificare la nivel psihologic a unui termen diminutiv:

- „procesare automată”: valoarea structurilor diminutive este înregistrată de subiecți involuntar, fără să facă apel la forma de bază a termenului;
- „primaritate semantică”: evaluarea semasiologică a formației diminutive primează în defavoarea celei morfologice, indiferent de conotația pozitivă/negativă, întrucât locutorul nu înscrie modalitatea de formare a cuvântului, ci semnificația acestuia într-o anumită circumstanță discursivă.

4.1.3. Rezultatele chestionarului – analiza datelor

Premisa de la care pornim interpretarea chestionarului este dată de Eugen Coșeriu (2011, 40): „limba trebuie studiată în relație cu celelalte activități umane și în general cu esența umană”. Rezultatele obținute sunt analizate prin prisma diversilor parametri folosiți în colectarea datelor: vârsta, nivelul de educație, sexul etc. Diminutivele sunt un „termostat” al modului în care lumea este modelată prin experiențele personale ale locutorilor, prin capacitatea de a categoriza tot ceea ce îi înconjoară, această abilitate reflectându-se în structurile limbajului.

Emiterea unor judecăți subiective referitoare la inferențele pragmatice ale structurilor diminutive are la bază trei factori: starea psihică a subiectului, circumstanțele discursive și receptarea rațională a mesajului de către destinatar. Efectul emoțional al diminutivelor asupra colocutorului se află în subordinea expectațiilor/presupunerilor vorbitorului în ceea ce privește cadrul socioafectiv al manifestării relațiilor interpersonale. Traectoria limbajului expresiv este corelată de doi agenți:

- a) distanța psihologică – indică raportul intimității dintre interlocutori;
- b) distanța socială – trasează axa politeții/impoliteții locutor-colocutor.

În funcție de diferențele de ordin social/educațional, identificăm două tipuri de relații:

- simetrică – este definită de congruența rolurilor interacționale ale subiecților;

- asimetrică – este caracterizată, deopotrivă, de distanța socială și cea psihologică preliminară.

Scopul formelor diminutive este de a expune atitudini sau emoții ale vorbitorului și de a contribui la îmbogățirea resurselor expresive ale interacțiunii. Absența afecțiunii trimite înspre semnificații peiorative ale structurilor diminutive sau surprinde formalitatea comunicării.

Distanța psihologică dintre colocutori sugestionează relația emoțională a acestora. Astfel, în comunicările informale este prezent un coeficient înalt de familiaritate între participanți, spre deosebire de cele formale, în care gradul de distanțare crește semnificativ. În plus, construcțiile diminutive care denotă afectivitate și expresivitate sunt „expresii verbal-emoționale tipice”, având rolul de a descentra „raportul denotativ/conotativ, referențial/emoțional al semnului lingvistic” (Popa 2018, 198).

Setul de date analizate relevă scopurile pragmatice ale utilizării formelor diminutive în actul discursiv. În acest sens, evidențiem două dimensiuni ale relațiilor interumane:

- verticală – este caracterizată de atitudinea de superioritate/inferioritate a locutorului în raport cu interlocutorul;
- orizontală – este definită de modelele de interacțiune bazate pe politețe/impolitețe față de colocutor, indiferent de natura relațiilor sociale și de „tonalitatea” emoțională a angajamentului subiecților în comunicare.

Rezultatele itemilor 10, 12, 14 și 15 sunt sintetizate în următorul tabel, în care am redat doar răspunsul majoritar, considerându-l relevant în analiza noastră. Astfel, 85% dintre anchetati, care au mai puțin de 15 ani, consideră că persoanele care întrebuințează diminutive sunt sincere, perspicace și prin utilizarea de diminutive doresc doar să se apropie de universul copiilor; la aceeași întrebare, ceilalți subiecți au dat, majoritar, același răspuns.

Categorii de vârstă	Păreră intervievaților despre cei care folosesc diminutive	Cum consideră intervievații că se simt cei care le întrebuințează	Cum se consideră românii	Cum ne văd alte popoare
< 15 ani 84 subiecți	Răspuns majoritar d – 85%	Răspuns majoritar c – 81%	Răspuns majoritar c – 67%	Răspuns majoritar a – 53%
15-40 ani 82 subiecți	Răspuns majoritar d – 68%	Răspuns majoritar c – 85%	Răspuns majoritar c – 45%	Răspuns majoritar d – 60%
40-65 ani 74 subiecți	Răspuns majoritar d – 89%	Răspuns majoritar c – 98%	Răspuns majoritar c – 50%	Răspuns majoritar a – 65%

> 65 ani 15 subiecți	Răspuns majoritar d – 70%	Răspuns majoritar b – 55%	Răspuns majoritar b – 58%	Răspuns majoritar a – 60%
-------------------------	------------------------------	------------------------------	---------------------------------	---------------------------------

Tabel 1.1

La întrebarea referitoare la felul în care se simte locutorul în raport cu interlocutorul său atunci când folosește diminutive, un număr mare de subiecți estimează că acesta se socotește egal cu colocutorul său. Dintre participanții la ancheta noastră, 75% cred că românii încearcă prin faptele și limbajul lor să pară altfel de cum sunt în realitate, iar 25% se consideră inferiori altor națiuni. Întrebarea, „Cum ne văd alte popoare?”, a generat următoarele răspunsuri: 75% dintre intervieuați apreciază că celelalte popoare ne văd ca fiind ospitalieri/de încredere, iar 25% au susținut că alte națiuni ne apreciază ca fiind inferiori culturii lor.

Din datele prezentate, constatăm că alegerile locutorilor în ceea ce privește limbajul utilizat sunt rezultatul subconștientului. Din perspectiva participanților la anchetă, semnalăm că întrebuițarea diminutivelor este neomogenă, întrucât implică persoane din grupe diferite de vârstă și care aparțin unor categorii socioprofessionale distincte. Stilul comunicativ al fiecăruia, starea psihologică în momentul emiterii mesajului, convingerile personale/colective sugestionează utilizarea/neutilizarea construcțiilor diminutive în actul de vorbire. 65% dintre subiecți cred că diminutivele folosite în conversație ne dezvăluie trăsăturile de caracter. Configurația particulară a psihicului influențează starea generală a persoanelor. Astfel, 55% dintre intervieuați gândesc atât negativ, cât și pozitiv, în funcție de dispoziția în care se află. Raportul de forțe dintre starea psihică și diminutive este asigurat de conexiunea existentă între emițător și receptorul mesajului. Astfel, în mare parte, românii folosesc diminutivele pentru a-și exprima sentimentele sau pentru a se situa „mai aproape” de lumea copiilor/ființei iubite.

5. Concluzii

Utilizarea structurilor diminutive în actul discursiv influențează modul în care o persoană este percepută de grupul aparținător sau felul în care se raportează la interlocutorul său. Astfel, diminutivele „traduc”, pe de o parte, complexe sale de inferioritate/superioritate și, pe de altă parte, starea emoțională a ființei, afectul pronunțat. Pornind de la principalele trăsături de caracter identificate la români, putem conchide că aceștia sunt neperseverenți atât în comportament, cât și în gândire sau limbaj, iar prin folosirea diminutivelor nu expun decât trăirile emotive, defulări ale sentimentelor pozitive/negative față de colocutor.

Românii au un simț acut al disimulării, încercând mereu să pară altfel de cum sunt în realitate. Astfel, apare o incongruență între ceea ce vor să afișeze și ceea ce sunt în esență. Diminutivele devin în actul de vorbire instrumente ale reprezentării mentale, indicând fie afecțiunea/apropierea față de interlocutor, fie intenția ironică a locutorului de infantilizare a „adversarului”. Indiferent de statutul lor semantic/pragmatic, considerăm formațiile diminutive drept rezultatul unor reacții spontane,

voluntare/involuntare, cu rol în marcarea intențiilor discursive exprimate deschis/la nivel subliminal.

Anexa 1

Chestionar: utilizarea diminutivelor în interacțiunile cotidiene

1. Persoană de sex:
  - a) Masculin
  - b) Feminin

2. Ce vârstă aveți?
  - a) Mai puțin de 15 ani
  - b) Între 15 și 40 de ani
  - c) Între 40 și 65 de ani
  - d) Peste 65 de ani

3. Ultimele studii absolvite:
  - a) Primare
  - b) Gimnaziale
  - c) Liceale
  - d) Superioare
  - e) Postuniversitare

4. În care dintre următoarele categorii socioprofesionale vă încadrați?
  - a) Elev/Student
  - b) Angajat fără studii superioare
  - c) Angajat cu studii superioare
  - d) Pensionar

5. Știți dumneavoastră ce înseamnă un diminutiv?
  - a) Da, și anume.....
  - b) Nu știu

6. Folosiți cuvinte care exprimă o micșorare a obiectului, a ființei, a calității sau care exprimă afectivitatea în interacțiunile voastre cotidiene?
  - a) Da
  - b) Nu

7. Dacă răspunsul dumneavoastră la întrebarea 5 a fost „Da”, vă rugăm să ne spuneți cât de des le folosiți:
  - a) Foarte des, în aproape orice conversație

- b) Des
  - c) Rar
  - d) Foarte rar
8. În care dintre următoarele situații le utilizați:
- a) Doar când vă adresați ființelor sau vă referiți la lucruri mici
  - b) Când doriți să vă exprimați sentimentele de iubire, afecțiune față de cineva sau ceva
  - c) Le folosiți doar atunci când vă exprimați ironia, disprețul față de cineva sau ceva
  - d) Le utilizați aproape în orice context
9. Diminutivele folosite în conversație ne dezvăluie trăsăturile de caracter?
- a) Da
  - b) Uneori, da
  - c) Nu prea
  - d) Nu
10. Ce părere aveți despre cei care folosesc diminutive?
- a) Sunt persoane care au un nivel ridicat de cultură
  - b) Sunt persoane care au un nivel inferior de cultură
  - c) Sunt persoane superficiale, dorind să empatizeze mereu cu cei din jur, indiferent de situație
  - d) Sunt persoane sincere, perspicace, care, prin utilizarea de diminutive, doresc doar să se apropie de universul copiilor
11. În care dintre următoarele contexte ați întâlnit diminutive cel mai des:
- a) În relația părinților cu copiii
  - b) În relațiile de cuplu
  - c) În mass-media
  - d) În Internet
12. Cum considerați că se simt cei care le folosesc:
- a) Inferiori interlocutorului
  - b) Superiori interlocutorului
  - c) Egali interlocutorului
13. De ce credeți că le folosesc românii?
- a) Le folosesc pentru a-și exprima un afect mai pronunțat față de ființe sau lucrurile mici
  - b) Le utilizează pentru a-și exprima intenția ironică de infantilizare a locutorului, de minimalizare

- c) Le întrebuițtează în relație cu copiii, deoarece adulții consideră că este necesară apropierea de aspectul fizic al acestora, situarea în același plan
- d) Le utilizează involuntar, din obișnuință
14. Cum ați descrie românii, prin raportare la ceea ce credeți despre voi?
- a) Se consideră superiori altor națiuni
- b) Se consideră inferiori altor națiuni
- c) Încearcă să pară altfel de cum sunt în realitate
- d) Vor să iasă mereu în evidență prin acțiunile sau limbajul lor
15. Din experiența voastră, cum considerați că ne văd celelalte popoare?
- a) Ospitalieri, de încredere
- b) Neprimitori, de neîncredere
- c) Superiori culturii lor
- d) Inferiori culturii lor
- e) Altele (precizați care)
16. În care dintre următoarele situații vă regăsiți în cea mai mare parte a timpului?
- a) Tot timpul gândesc pozitiv, indiferent de situație
- b) Tot timpul gândesc negativ, indiferent de situație
- c) Gândesc atât negativ, cât și pozitiv, în funcție de situația în care mă aflu
- d) Am mereu încredere în forțele mele proprii
- e) Nu am niciodată suficientă încredere în forțele mele proprii

Referințe bibliografice

- Abric, Jean-Claude. 2002. *Psihologia comunicării. Teorii și modele*. Luminița și Florin Botoșineanu (trad.). București: Editura Polirom.
- Boia, Lucian. 2011. *Istorie și mit în conștiința românească*. București: Editura Humanitas.
- Coșeriu, Eugen. 1992-1993. *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*, supliment al publicației „Anuar de Lingvistică și Istorie Literară”, Tomul XXXIII, Seria A, Lingvistică. Iași: Institutul de Filologie Română „A. Philippide”.
- Coșeriu, Eugen. 2011. *Istoria filozofiei limbajului de la începuturi până la Rousseau*. Eugen Munteanu și Mădălina Ungureanu (trad.). București: Editura Humanitas.
- David, Daniel. 2015. *Psihologia poporului român: profilul psihologic al românilor într-o monografie cognitiv-experimentală*. Iași: Editura Polirom.
- Drăghicescu, Dumitru. 1907. *Din psihologia poporului român*. București: Librăria Leon Alcalay.
- Dumitru, Daniela. 2014. *Psihologie cognitivă*, curs. București: Universitatea „Titu Maiorescu”, Facultatea de Psihologie, disponibil online https://www.academia.edu/7085062/CURS_Psih_Cognitiva, accesat la data de 12.04.2020.
- Felecan, Oliviu. 2010. *Aspecte socio- și psiholingvistice reflectate în realizarea unei anchete antroponimice*. În *Convergențe lingvistice. Lucrările celui de al III-lea Simpozion internațional de lingvistică*, București, 20-21 noiembrie 2009, N. Saramandu, M. Nevaci și C.-I. Radu (eds.), 25-35. București: Editura Universității din București.
- Freud, Sigmund. 2000a. *Opere, Psihologia inconștientului*, vol. 3. Vasile Dem. Zamfirescu (trad.). București: Editura Trei.

- Freud, Sigmund. 2000b. *Opere, Studii despre societate și religie*, vol. 4. Roxana Melnicu, George Purdea, Vasile Dem. Zamfirescu (trad.). București: Editura Trei.
- Niculescu, Alexandru. 1995. *Diminutivele românești: o problemă de mentalitate*. În „Analele Universității din Timișoara”, seria Științe Filologice, XXXIII, 201-203.
- Oltean, Ștefan. 2006. *Introducere în semantica referențială*. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană.
- Popa, Doina Mihaela. 2018. *Affectivity and language*. În „Journal of Romanian Literary Studies”, nr. 15, 198-203.
- Popescu-Neveanu, Paul. 1978. *Dicționar de psihologie*. București: Editura Albatros.
- Rădulescu-Motru, Constantin. 1998. *Psihologia poporului român și alte studii de psihologie socială*. București: Editura Paideia.
- Rotariu, Traian, Petru Iluț. 2001. *Ancheta sociologică și sondajul de opinie. Teorie și practică*. Iași: Editura Polirom.
- Sorea, Daniela. 2012. *Pragmatics. Some cognitive perspectives*. București: <http://editura.mttlc.ro>.